

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania D. C.

przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności
w W.

o ustalenie stopnia niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 19 września 2023 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 17 listopada 2021 r., sygn. akt V Ua 109/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w S.
orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności z 31 stycznia 2020 r. postanowił zaliczyć

D. C. (odwołującą się) do osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym do 31 stycznia 2022 r. Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. ., orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności z 13 marca 2020 r. utrzymał w mocy to orzeczenie w części dotyczącej stopnia niepełnosprawności.

Sąd Rejonowy w K. wyrokiem z 1 lipca 2021 r., IV U 289/20 oddalił odwołanie. Sąd pierwszej instancji ustalił, że u odwołującej się zdiagnozowano nadciśnienie tętnicze oraz kamicę żółciową. Schorzenia te powodują u odwołującej się lekki stopień niepełnosprawności. Odwołująca się cierpi również na zwyrodnienie kręgosłupa w odcinku C-Th-L/S oraz przewlekły zespół bólowy kręgosłupa bez objawów rozciągowych, istotnych ubytkowych i ostrych korzeniowych oraz uchwytnych ogniskowych. Ma również zmiany zwyrodnieniowe stawów obwodowych, ogniskowe naczyniopochodne uszkodzenie mózgu, szumy uszne, obustronny niedosłuch odbiorczy, okresowe bóle i zawroty głowy. Choroba zwyrodnieniowa kręgosłupa i stawów biodrowych osiągnęła nasilenie średniego stopnia. Ból i ograniczenia ruchów w stawach kończyn dolnych pozwalają na załatwienie czynności fizjologicznych i samodzielne poruszanie się.

W ocenie Sądu Rejonowego problemy zdrowotne powodują niepełnosprawność odwołującej się w stopniu umiarkowanym o symbolu 05-R. Obecny stan zdrowia odwołującej się nie powoduje u niej niepełnosprawności w stopniu znacznym. Odwołująca się wymaga okresowej pomocy w niektórych czynnościach higieny osobistej i zakładaniu niektórych części garderoby. Czynności gwarantujące samodzielną egzystencję wykonuje z trudem i mniej efektywnie. Dysfunkcje chodu kompensuje za pomocą kul ortopedycznych, co nie powoduje znacznego upośledzenia poruszania. W obecnym stanie zdrowia odwołująca się nie wymaga stałej lub długotrwałej opieki. Sąd pierwszej instancji, powołując się na treść art. 3 ust. 1 oraz art. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (dalej: ustawa o rehabilitacji zawodowej) oraz opinie biegłych lekarzy kardiologa, reumatologa, ortopedy oraz neurologa, przyjął, że brak jest podstaw do zaliczenia odwołującej się do osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym. Biegli na podstawie analizy dokumentacji lekarskiej, a biegły kardiolog, neurolog oraz reumatolog także bezpośredniego badania odwołującej się wskazali w sposób jasny i jednoznaczny, że brak jest

podstaw do zaliczenia jej do osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym bowiem nie spełnia przesłanek do zaliczenia jej do znacznego stopnia niepełnosprawności. Biegli zgodnie wskazali, że aktualnie stopień zmian zwyrodnieniowych oraz narządu ruchu odwołującej się kwalifikuje ją do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. Wymaga ona jedynie pomocy w czynnościach higieny osobistej i zakładaniu niektórych części garderoby. Nie wymaga natomiast stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Rejonowego złożyła odwołująca się zarzucając: naruszenie art. 4 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej przez jego błędne zastosowanie i zaliczenie jej do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności co skutkowało oddaleniem odwołania; art. 4 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej przez niezaliczenie jej do znacznego stopnia niepełnosprawności w sytuacji, gdy spełnia wszystkie wymogi niezbędne do zaliczenia jej do znacznego stopnia niepełnosprawności i przedstawiła niezbędną dokumentację medyczną na potwierdzenie jej aktualnego stanu zdrowia; błąd w ustaleniach faktycznych, będących podstawą rozstrzygnięcia, przez błędne przyjęcie, że jej stan zdrowia nie uzasadnia zaliczenia jej do znacznego stopnia niepełnosprawności z uwagi na występujące u niej schorzenia; naruszenie art. 233 k.p.c. przez dokonanie dowolnej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, w szczególności dokumentacji medycznej przez nią przedstawionej, a nadto pominięcie osobistego badania przez biegłych, które pozwoliłoby w pełni ocenić stan jej sprawności i zdrowia.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 17 listopada 2021 r. oddalił apelację. Sąd Okręgowy ocenił, że Sąd Rejonowy przeprowadził co do zasady właściwe postępowanie dowodowe, ustalając wszystkie niezbędne i możliwe do ustalenia okoliczności. Sąd drugiej instancji przyjął ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego za własne wskazując na brak potrzeby powtarzania tych ustaleń. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było określenie stopnia niepełnosprawności odwołującej się w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej. Zdaniem Sądu drugiej instancji odwołująca się nie zgłosiła żadnych merytorycznych zarzutów dotyczących zaskarżonego wyroku, jak również nie przedstawiła na poparcie swoich twierdzeń żadnych konkretnych argumentów. Według Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji właściwie przeprowadził postępowanie

dowodowe, ocenił wiarygodność i moc dowodów zgodnie ze wskazaniem dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c., dokonując następnie trafnej wykładni art. 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej znajdującego zastosowanie w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy, podzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji w świetle materiału dowodowego zgromadzonego w toku sprawy - a zwłaszcza wobec wniosków zawartych w opiniach sporządzonych przez biegłych specjalistów z zakresu: kardiologii, reumatologii, ortopedii oraz neurologii, stwierdził brak podstaw do zakwalifikowania odwołującej się do osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym. Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej znaczny stopień niepełnosprawności stwierdza się u osoby niezdolnej do pracy albo zdolnej do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, wymagającej jednocześnie stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Przesłanki te muszą być zatem spełnione kumulatywnie. Zdaniem Sądu Okręgowego w przypadku odwołującej się nie został zrealizowany drugi z warunków, a mianowicie nie stwierdzono, aby wymagała ona stałej lub długotrwałej opieki innych osób z powodu niezdolności do samodzielnej egzystencji. Ubezpieczona nie jest osobą niezdolną do samodzielnej egzystencji w rozumieniu art. 4 ust. 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej, zgodnie z którym niezdolność do samodzielnej egzystencji występuje w przypadku naruszenia sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację. Stopień zaawansowania zdiagnozowanych u odwołującej się schorzeń nie uniemożliwia jej samodzielnego wykonywania codziennych czynności oraz porozumiewania się z innymi osobami.

Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że biegły Z. K. stwierdził u odwołującej się nadciśnienie tętnicze dobrze kontrolowane i kamicę żółciową. Wskazał ponadto, że stan krążenia jest dobry, przebieg nadciśnienia stabilny, a krążenie wydolne. Biegły W. D. rozpoznał u odwołującej się: niesklasyfikowane zapalenie wielostawowe, niedobór witaminy D, nieokreślony, inne spondylozy, inne choroby krążka międzykręgowego, stan po endoprotezoplastyce prawego stawu biodrowego, osteoporozę, nadciśnienie tętnicze, kamicę nerkową w wywiadzie, niedosłuch odbiorczy obustronny, szумы uszne, wielopoziomową dyskopatię szyjną, piersiową i

lędźwiową, bóle głowy - naczyniopochodne uszkodzenie CSN. Ponadto biegła H. P. stwierdziła: chorobę zwyrodnieniową kręgosłupa w odcinku C-Th-L/S, przewlekły zespół bólowy kręgosłupa bez objawów rozciągowych, istotnych ubytkowych i ostrych korzeniowych oraz uchwytnych ogniskowych, zmiany zwyrodnieniowe stawów obwodowych, ogniskowe naczyniopochodne uszkodzenie mózgu, okresowe bóle i zawroty głowy, zaburzenia adaptacyjne, nadciśnienie tętnicze, chorobę niedokrwienną serca, stan po plastyce pochwy z powodu wypadania macicy, kamice pęcherzyka żółciowego, kamice nerkową, wole guzowate tarczycy. Z kolei biegły G.S. rozpoznał chorobę zwyrodnieniowo-dyskopatyczną kręgosłupa, przewlekły zespół bólowy i korzeniowy, zmiany zwyrodnieniowe stawów biodrowych, kolanowych, barkowych i stóp, staw rzekomy kości łódeczkowatej prawej, przebyte nieokreślone zapalenie stawów. Biegli w swoich opiniach stwierdzili, że odwołująca się jest osobą niepełnosprawną o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Sąd Okręgowy nie znalazł żadnych podstaw, aby kwestionować sporządzone przez biegłych opinie.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniosła odwołująca się zaskarżając wyrok ten w całości, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty poprzez uwzględnienie apelacji odwołującej się od wyroku Sądu drugiej instancji, oraz zasądzenie od organu na rzecz odwołującej się zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych, przyznanie na rzecz Adwokata A. G. od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, gdyż koszty te nie zostały pokryte w całości ani w żadnej części.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie: 1) art. 316 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie pogorszenia stanu zdrowia odwołującej się, który istniał w chwili zamknięcia rozprawy apelacyjnej, tj. nieuwzględnienie, iż zły stan zdrowia odwołującej się skutkował pobytem w szpitalu w dniach od 20 października 2021 r. do 25 października 2021 r. na Oddziale Chirurgii Urazowo - Ortopedycznej i spowodował dalsze trudności w wykonywaniu czynności samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego; 2) art. 477¹⁴ § 6 k.p.c. w zw. z art. 477^{14a} k.p.c. przez nieuchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji oraz nieuchylenie decyzji

Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. i nieprzekazanie sprawy do rozpoznania Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności, pomimo zaistnienia po dniu wniesienia odwołania od orzeczenia organu okoliczności dotyczących niepełnosprawności odwołującej się, tj. pogorszenia jej stanu zdrowia i pobytu w szpitalu w dniach od 20 października 2021 r. do 25 października 2021 r. na Oddziale Chirurgii Urazowo - Ortopedycznej;

3) art. 382 k.p.c. przez nieuwzględnienie w materiale dowodowym wszystkich wskazywanych przez odwołującą się dowodów, tj. Karty Informacyjnej Leczenia Szpitalnego z Oddziału Chirurgii Urazowo Ortopedycznej Szpitala Specjalistycznego [...] w S., gdzie przebywała w dniach od 20 października 2021 r. do 25 października 2021 r. oraz Zaświadczenia Lekarskiego z dnia 18 sierpnia 2021 r. o chorobie nadciśnieniowej z zajęciem serca; 4) art. 228 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji faktu powszechnie znanego, że jeżeli stan zdrowia osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności nie poprawia się, to nie ma podstaw do orzeczenia umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, podczas gdy lekarz medycyny specjalista reumatolog W. D. w opinii uzupełniającej z dnia 18 marca 2021 r. wskazywał, że w porównaniu z rokiem 2017, kiedy to odwołująca się posiadała orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, funkcja narządu ruchu nie uległa poprawie, a także lekarz G.S. specjalista ortopedii i traumatologii w opinii z dnia 17 lutego 2021 r. wskazał, że do 31 grudnia 2019 r. odwołująca się posiadała orzeczony znaczny stopień niepełnosprawności, a w jej stanie zdrowia nie stwierdzono poprawy; 5) art. 4 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej przez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że odwołująca się zalicza się do osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, podczas gdy z okoliczności niniejszej sprawy wynika, iż odwołująca się jest osobą z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji, a więc spełnia przesłanki do uznania jej za osobę ze znacznym stopniem niepełnosprawności; 6) art. 4 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej w zw. z § 29 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (jednolity

tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 857) przez błędne przyjęcie, że odwołująca się nie zalicza się do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, podczas, gdy z okoliczności niniejszej sprawy wynika, iż spełnia przesłanki przyznania jej znacznego stopnia niepełnosprawności, w szczególności jest całkowicie niezdolna do pracy zarobkowej z powodu fizycznego naruszenia organizmu, jest całkowicie zależna od otoczenia, przy czym zależność ta polega na potrzebie pomocy w wykonywaniu czynności samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego i ułatwianiu kontaktów ze środowiskiem, jest zależna od otoczenia w zakresie konieczności uzyskiwania wsparcia w czynnościach samoobsługowych, w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się zasadna w stopniu uprawniającym Sąd Najwyższy do wydania orzeczenia kasatoryjnego, choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty zasługiwały na uwzględnienie.

Całkowicie chybiony okazał się zarzut naruszenia art. 316 k.p.c. oraz art. 477¹⁴ § 6 k.p.c. w zw. z art. 477^{14a} k.p.c. Jak wyjaśniono już chociażby w wyroku Sądu Najwyższego z 4 października 2013 r., I UK 55/13 (LEX nr 1463840), o naruszeniu art. 316 § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych można mówić tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że przy zastosowaniu procedury obowiązującej w tych sprawach świadczenie bez żadnych wątpliwości zostałoby przyznane. W innych przypadkach obowiązuje zasada oceny prawidłowości decyzji według stanu istniejącego w dacie jej wydania. Mimo że sąd ubezpieczeń społecznych rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, to jednak jako organ kontrolny wobec organu rentowego ma obowiązek odniesienia się do stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji. Z tej przyczyny obowiązująca w "klasycznym" procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter. Wyjątek od reguły z art. 316 § 1 k.p.c., czyli orzekanie według stanu z chwili wydania decyzji, dotyczy w szczególności spraw, których przedmiotem

nie jest przyznanie świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od orzeczenia o stopniu niepełnosprawności ogranicza zatem przedmiot postępowania sądowego do okoliczności uwzględnionych w tym orzeczeniu, a między stronami spornych, zaś poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2018 r., I UK 500/17, LEX nr 2604277). Przed sądem ubezpieczony może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżonym orzeczeniem, natomiast nie może podnosić czegoś, o czym zespół nie decydował. Dlatego też sąd nie może - co do zasady - uwzględniać nowych okoliczności, które ujawniły się już po wydaniu orzeczenia o niepełnosprawności. Nie uwzględnia też ewentualnego pogorszenia się stanu zdrowia ubezpieczonego ujawnionego w toku postępowania sądowego, zwłaszcza zaś po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji. Podkreślenia wymaga również to, iż w razie wskazania nowych okoliczności, które powstały po dacie wniesienia odwołania, już nawet sąd pierwszej instancji nie może orzec na ich podstawie, tak jakby nakazywała norma z art. 316 § 1 k.p.c., lecz powinien uchylić orzeczenie, przekazać sprawę wojewódzkiemu zespołowi do spraw orzekania o niepełnosprawności i umorzyć postępowanie (art. 477¹⁴ § 6 k.p.c.). Gdy nowe okoliczności są podnoszone dopiero w postępowaniu apelacyjnym, sąd drugiej instancji również nie może wziąć ich za podstawę wyrokowania, gdyż nie jest możliwe powoływanie się w postępowaniu apelacyjnym na nowe okoliczności dotyczące ustalenia stopnia niepełnosprawności, które ujawniły się po wyroku sądu pierwszej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 maja 2008 r., OSNP 2009 nr 17-18, poz. 240). Nie może też skorzystać z instytucji przewidzianej w art. 477¹⁴ § 4 i 6 k.p.c., gdyż nie znajduje ona zastosowania w postępowaniu apelacyjnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada 2009 r., II UK 102/09, LEX nr 574539). Dlatego też przedłożone przez skarżącą w postępowaniu apelacyjnym zaświadczenia i wyniki badań obrazujące, że doszło do pogorszenia stanu zdrowia dwa lata później niż wydane orzeczenie Wojewódzkiego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności nie mogą stanowić przesłanki uzupełnienia postępowania dowodowego przez Sąd drugiej instancji. Mogą być jedynie

przedmiotem odrębnego postępowania zainicjowanego nowym wnioskiem złożonym do zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności przez ubezpieczonego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2017 r., III UK 96/16, LEX nr 2352149; z 5 kwietnia 2016 r., I UK 145/15, LEX nr 2030462).

W drodze wyjątku od tej zasady orzecznictwo dopuszcza możliwość uwzględniania przez sąd okoliczności niebędących przedmiotem decyzji organu rentowego. Taka możliwość wchodzi w rachubę wówczas, gdy podstawa faktyczna rozstrzygnięcia zawartego w wyroku sądu dotyczy "okoliczności pewnych". Wydanie w takiej sytuacji wyroku prowadzi do swoistego "skrócenia procedury" i jest podyktowane względami ekonomii procesowej. Eliminuje konieczność wystąpienia do organu rentowego przez osobę uprawnioną z kolejnym - tym razem zasadnym - wnioskiem o świadczenie niewątpliwie należne (wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 2016 r., I UK 211/15, LEX nr 2007784). Tymczasem okoliczności faktyczne dotyczące stanu zdrowia, na które powołuje się skarżąca, nie należą do tej kategorii.

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 228 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji faktu powszechnie znanego, że jeżeli stan zdrowia osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności nie poprawia się, to nie ma podstaw do orzeczenia umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, podczas gdy lekarz medycyny specjalista reumatolog W. D. w opinii uzupełniającej z dnia 18 marca 2021 r. wskazywał, że w porównaniu z rokiem 2017, kiedy to odwołująca się posiadała orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, funkcja narządu ruchu nie uległa poprawie, a także lekarz G. S. specjalista ortopedii i traumatologii w opinii z dnia 17 lutego 2021 r. wskazał, że do 31 grudnia 2019 r. odwołująca się posiadała orzeczony znaczny stopień niepełnosprawności, a w jej stanie zdrowia nie stwierdzono poprawy. Wskazane przez skarżącą okoliczności trudno uznać za fakty notoryczne i znane sądowi z urzędu. Co prawda jak podkreśla doktryna „nie można wskazać niezmiennych kryteriów tego, co jest powszechnie znane. Przyjmuje się z reguły, że faktami powszechnie znanymi (tzw. fakty notoryczne) są okoliczności, zdarzenia, czynności lub stany, które powinny być znane każdemu rozsądnemu i mającemu doświadczenie życiowe mieszkańcowi miejscowości, w której znajduje się siedziba sądu. Za powszechnie znane uważa się np. wydarzenia historyczne, polityczne, zjawiska przyrodnicze, procesy ekonomiczne lub zdarzenia normalnie i

zwyczajnie zachodzące w określonym miejscu i czasie” (T. Ereciński [w:] P. Grzegorzczak, J. Gudowski, K. Markiewicz, M. Walasik, K. Weitz, T. Ereciński, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze, LEX/el. 2022, art. 228; powołane w tym komentarzu: wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2000 r., II UKN 540/99, OSNAPIUS 2001 nr 21, poz. 652 i wyrok Sądu Najwyższego z 5 lutego 2002 r., II CKN 894/99, LEX nr 54453. W orzeczeniu z 9 marca 1993 r., WRN 8/93, OSNKW 1993/7–8, poz. 49 (z glosami J. Tylmana, OSP 1994/6, s. 293, i S. Przyjemskiego, PS 1996/4).

Nie można również mówić o naruszeniu art. 382 k.p.c. w zakresie dotyczącym nieuwzględnienia w materiale dowodowym wskazywanych przez odwołującą się dowodów (kart leczenia z października 2021 r. oraz zaświadczenia z sierpnia 2021 r.). Dokumenty te pozwalają ustalić stan zdrowia odwołującej się ale już po wydaniu orzeczenia w sprawie ustalenia stopnia niepełnosprawności, zatem zgodnie z utrwalonym (powołanym powyżej) orzecznictwem przedłożone przez skarżącą w postępowaniu apelacyjnym zaświadczenia i wyniki badań mające potwierdzać stan zdrowia na znacznie późniejszym etapie niż wydane orzeczenie Wojewódzkiego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności, nie mogą stanowić podstawy uzupełnienia postępowania dowodowego przez Sąd drugiej instancji.

Natomiast słusznie wskazuje skarżąca na to, że Sądy obu instancji nie wzięły pod uwagę wszystkich okoliczności sprawy, pomijając że w opiniach biegłych-specjalisty reumatologa W. D. oraz lekarza G. S. - specjalisty ortopedii i traumatologii, znalazły się sprzeczne twierdzenia. Lekarze ci wskazywali, że odwołująca się posiadała stopień znaczny niepełnosprawności, a mimo to - twierdząc, że jej stan zdrowia nie uległ poprawie - uznawali, że należy wobec niej orzec umiarkowany stopień niepełnosprawności. W. D. w opinii uzupełniającej z dnia 18 marca 2021 r. wskazywał, (k. 83): że „w stosunku do 2017 r. /orzeczenie znacznego stopnia niepełnosprawności/ funkcja narządu ruchu nie ulega poprawie. Stopień zaawansowania zmian zwyrodnieniowych dyskopatycznych kręgosłupa i stawów jest umiarkowany stan narządu ruchu powoduje umiarkowany stopień niepełnosprawności o symbolu 05-R od 01.01.20202 ro 32.01.2022 r. brak niezgodności do samodzielnej egzystencji)”. Natomiast lekarz G. S. - specjalista ortopedii i traumatologii w opinii z 17 lutego 2021 r. (k. 85-89) stwierdził, że „w stanie

zdrowia wnioskodawczyni nie stwierdzono poprawy. (k. 88) (...). W stosunku do roku 2017 tzn. wtedy gdy orzeczono znaczny stopień niepełnosprawności funkcja narządu ruchu nie uległa poprawie” (k. 89). Przekłada się to na zasadność zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego (art. 4 ust. 1 i 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej w zw. z § 29 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności) przez zastosowanie ich do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego. Analizę przesłanek występowania znacznego i umiarkowanego stopnia niepełnosprawności przedstawił Sąd Najwyższy w wyroku z 29 września 2021 r., II USKP 68/21 (OSNP 2022 nr 8, poz. 80). Z orzeczenia tego wynika, że chociaż podstawowym dowodem w sprawach o ustalenie stopnia niepełnosprawności jest dowód z opinii biegłego, to jednak decydujące jest dokonanie kompleksowych ustaleń faktycznych na podstawie takiej (takich) opinii. W sprawach o ustalenie stopnia niepełnosprawności istotna jest bowiem całościowa ocena możliwości funkcjonowania zainteresowanego w codziennym życiu (prowadzenie gospodarstwa domowego, współdziałanie w procesie leczenia, rehabilitacji, edukacji oraz w pełnieniu ról społecznych właściwych dla każdego człowieka, zależnych od wieku, płci, czynników społecznych i kulturowych), w tym mająca na celu ustalenie charakteru i zakresu, a także czasu trwania opieki, której wymaga zainteresowany w związku z naruszeniem sprawności organizmu, ponieważ to determinuje przyznanie danego stopnia niepełnosprawności. To, że dana osoba jest w stanie wykonywać czynności samoobsługowe nie oznacza a priori, iż nie spełnia przesłanek warunkujących zaliczenie do znacznego stopnia niepełnosprawności. W tym kontekście zauważyć należy, że nawet na gruncie art. 13 ust. 5 ustawy emerytalnej utrwalone jest stanowisko, iż niezdolność do samodzielnej egzystencji występuje wtedy, gdy osoba całkowicie niezdolna do pracy może wypełniać niektóre z elementarnych czynności życiowych we własnym zakresie, np. zjeść posiłek przygotowany przez inną osobę, wykonuje czynności samoobsługowe, o ile w pozostałym zakresie - pomoc w załatwianiu elementarnych spraw życia codziennego, takich jak robienie zakupów, uiszczanie opłat, składanie wizyt u lekarza - jest pozbawiona praktycznej możliwości egzystowania w humanitarnych warunkach bez koniecznej stałej lub długotrwałej pomocy ze strony osoby drugiej.

Tymczasem Sąd drugiej instancji nie dokonał całościowej oceny możliwości funkcjonowania odwołującej się w codziennym życiu. Z opinii biegłego G. S. z zakresu ortopedii i traumatologii (k. 88) wynika, że odwołująca się jest ograniczona w samodzielnym funkcjonowaniu, ale brak ustaleń w zakresie istnienia lub braku istnienia potrzeby - w celu pełnienia ról społecznych - stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji (element socjalny). Biegły wskazał, że odwołująca się wymaga okresowej pomocy ze strony innych osób w niektórych czynnościach gwarantujących samodzielną egzystencję, ale nie wymaga stałej lub długotrwałej opieki, przy czym jednocześnie biegły ten uznał, że stan odwołującej się nie poprawił się od czasu orzeczenia znacznego stopnia niepełnosprawności (k. 89). Natomiast biegły W. D., specjalista reumatolog i internista, również stwierdził, że odwołująca się wymaga okresowej pomocy osób trzecich w niektórych czynnościach gwarantujących samodzielną egzystencję, ale nie stałej lub długotrwałej opieki, przy czym również wskazał, że w stosunku do 2017 r., kiedy miała orzeczony znaczny stopień niepełnosprawności funkcja narządu ruchu nie uległa poprawie. W tej sytuacji konieczne jest wyjaśnienie przez Sąd drugiej instancji, czy wcześniejsza kwalifikacja odwołującej się jako osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności wynikała z oceny stanu zdrowia narządu ruchu. Jeżeli odpowiedź na to pytanie będzie pozytywna, konieczne jest zasięgnięcie dodatkowych wyjaśnień od biegłych, dlaczego – mimo braku poprawy stanu zdrowia – zasadna jest zmiana stopnia niepełnosprawności i w jaki sposób stan zdrowia odwołującej się przekłada się na jej funkcjonowanie w życiu społecznym.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[K.A.S.]

[ał]